

بسمه تعالی

بهنگام سازی فهرست نام و نشان بهره‌برداران کشاورزی در شهرها و آبادی‌ها با استفاده از منابع داده‌ای اداری

فرزانه جامعی رئیس گروه آمارهای کشاورزی

مقدمه

سرشماری عمومی کشاورزی، تمامی واحدهای تولید کشاورزی سراسر کشور را تحت پوشش قرار می‌دهد. علاوه بر مناطق روستایی، شهرهایی با بافت کشاورزی (عمدتاً کوچک) و عرصه‌های عشایری، در نقاط شهری بزرگ و آبادی‌هایی که غالباً بافت کشاورزی ندارند نیز فعالیت‌های تولیدی کشاورزی، کم و بیش در جریان است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که علیرغم این که روند تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی در شهرهای بزرگ، در دهه‌های اخیر شدت گرفته است، همچنان در مناطق حاشیه‌ای این فعالیت کشاورزی در جریان است. با توجه به این موضوع استفاده از روش‌هایی غیر از بلوک گردشی و فهرست‌برداری مکان‌ها به منظور تشخیص بهره‌برداران کشاورزی، ضرورتی اجتناب ناپذیر است.

تهیه فهرست بهره‌برداران کشاورزی در شهرها و آبادی‌هایی که بافت غیر کشاورزی دارند، از طریق بلوک گردشی و فهرست‌برداری مکان‌ها، فعالیتی وقت‌گیر و پرهزینه است. به همین منظور مطالعه به منظور شناسایی و تفکیک این قبیل شهرها و آبادی‌ها و همچنین استفاده از روش‌های جایگزین برای شناسایی بهره‌برداران کشاورزی در دستور کار قرار گرفت. در مرحله اول تعداد ۲۶۹ شهر و ۶۷۵ آبادی انتخاب و فهرست بهره‌برداران کشاورزی طی فرایندی مشخص با استفاده از داده‌های موجود در مرکز آمار و منابع داده‌ای اداری در وزارت جهاد کشاورزی تهیه و بهنگام شد. طی فرایند انجام کار به تعدادی شهر و آبادی جدید به فهرست اولیه اضافه شد.

توصیه‌های بین‌المللی

طبق توصیه سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (FAO) فهرست بهره‌برداران کشاورزی موجود در ثبت‌های اداری (بدون از قلم افتادگی یا تکرار) به عنوان چارچوب سرشماری بسیار مفید دانسته شده است و به همه کشورها توصیه شده که زمینه‌ها و امکانات لازم برای ساخت این گونه چارچوب‌ها قبل از اجرای سرشماری را فراهم کنند.

روش گزینش شهرها و آبادی‌های منتخب

برای انتخاب این شهرها و آبادی‌ها با استفاده از اطلاعات تعداد بهره‌برداران کشاورزی حاصل از سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۹۳ و تعداد خانوار حاصل از سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، درصد تعداد بهره‌برداران کشاورزی محاسبه و سپس شهرها و آبادی‌هایی که درصد تعداد بهره‌برداران کشاورزی آن‌ها از ۶ درصد کمتر بود، انتخاب شدند. در فهرست اولیه ۶۷۵ آبادی و ۳۶۹ شهر با بیش از ۱۷ میلیون خانوار شناسایی شدند. در مرحله بعد فهرست نام و نشان بهره‌برداران کشاورزی موجود در مرکز آمار ایران و داده‌های اداری موجود در وزارت جهاد کشاورزی در اختیار استان‌ها قرار گرفت تا توسط استان‌ها بررسی و

راستی آزمایی شود. در زمان بهنگام‌سازی فهرست بهره‌برداران کشاورزی در این شهر و آبادی‌ها و همچنین در فرایند حوزه‌بندی تعداد دیگری از شهرها و آبادی‌ها شناسایی شدند.

علاوه بر شهرها و آبادی‌های فوق شهرها و آبادی‌هایی که در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ دارای جمعیت بوده اما در سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۹۳ فاقد بهره‌بردار کشاورزی بوده‌اند به فهرست شهرها و آبادی‌های منتخب اضافه شده‌اند. همچنین داده‌های حاصل از ثبت جمعیت عشایر کوچنده و طرح بهنگام‌سازی فهرست نام و نشان واحدهای کارگاهی کشاورزی نیز به این شهرها و آبادی‌ها اضافه و مورد بررسی میدانی قرار گرفت.

روش اجرای سرشماری در شهرها و آبادی‌های منتخب

از آنجایی که قبل از اجرای سرشماری، فهرست نام و نشان بهره‌برداران کشاورزی بهنگام شده و روند اجرای طرح تلاش شده اطلاعات تماس تلفنی بهره‌برداران نیز کسب شود، امکان تکمیل پرسشنامه به صورت تلفنی فراهم شده است.

نتیجه‌گیری

بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیش از ۱۷ میلیون خانوار در این شهرها و آبادی‌ها سکونت دارند. در صورتی که از روش بلوک گردشی و فهرست برداری مکان‌ها برای شناسایی و گردآوری اطلاعات استفاده می‌شد، هزینه‌های اجرای سرشماری افزایش می‌یافت. با اجرای این طرح حدود ۱۵۰۰ مامور صرفه جویی شده است.